

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Давітадзе Анастасії Галактіонівни на тему:
**«Жанр обробки народної пісні
в творчості Л. ван Бетховена»**

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету.

Сьогодні важко уявити більш досліджену в мистецтвознавстві царину музичної творчості, ніж обробка народної пісні, про що свідчать численні українські та зарубіжні наукові праці. Серед авторів – Г. Бекірова, Л. Бушуєва, Г. Головінський, А. Давітадзе, Л. Дуда, І. Земцовський, І. Коновалова, А. Нудьга, Я. Сорокер, Б. Фільц, P. Busselberg, B. Cooper, H. S. Lee, D. Sagrillo, P. Weber-Bockholdt.

Здавалося б, різнобарвна панорама наукових розвідок у цій сфері навряд чи потребує її доповнення та розширення. Натомість, з'ясувалося, що одна із гравітаційних постатей фольклорної «орбіти» композиторського мистецтва – Людвіг ван Бетховен – в українському музикознавстві поки залишається поза увагою науковців.

Поміж тим, віденському класику (як і його видатному сучаснику Й. Гайдну) належить велика кількість обробок народних пісень – 179, що увійшли до складу 8 збірок із 19 етнічними за походженням пісенними колекціями. До обробок композитор звертався протягом 14 років – з 1806 до 1820, що становить майже третину терміну його творчої активності. Тож, обробка для Л. ван Бетховена мала таке саме «автобіографічне» значення, як «ліричний щоденник» (за Л. Кірілліною), «автобіографічний жанр» (за А. Хохловкіною) пісні. До речі, обробки Л. ван Бетховена за кількістю перевищують число його авторських пісень удвічі – 179 та, відповідно, 90 (у Й. Гайдна – у дев'ять разів: 429 і 47). Практично кожний твір класика унаочнює вплив народної музики.

Натомість, деякі науковці необґрунтовано вважають цей значний корпус творів Л. ван Бетховена маргіналією його композиторського доробку. Доречним буде нагадати, що «замовником» бетховенських обробок та їх видання була не континентальна Європа часів віденського майстра, а представники зовсім іншої культури, зокрема, видавці з Британських островів – В. Нап'є (1740–1812), Дж. Томсон (1757–1851), В. Уайт (1771–1858) та інші, які через історичні «лакуни» розвитку британського музичного мистецтва активно співпрацювали з композиторами європейського континенту. Результатом таких творчих контактів стали публікації пісенних колекцій та їх обробок, популяризація та поширення інтернаціональної пісенної культури, до якої долучилися видатні музиканти, і серед них – композитори віденської класичної школи.

Саме тому цей унікальний досвід по праву чекає на спеціальне системне дослідження та наукову оцінку серед українських вчених, адже практика збирання та видання народних пісень та їх обробок є багатовіковою східноєвропейською традицією. У цій роботі, як раз, акцентуються деякі

закономірні паралелі між усвідомленням ролі народної пісні та її обробки слов'янськими композиторами та Л. ван Бетховеном.

Зазначимо також, що обробка пісенного фольклору в історичній трансгресії сприяла розповсюдженню народної культури у професійних музичних колах, віддзеркалюючи діалектику взаємодії авторської та колективної, професійної та традиційної, аутентичної та вторинної творчості, переінтонування фольклорних джерел, збагачення інтонаційного «тезаурусу» композиторського мистецтва, його демократизацію, інтернаціоналізацію та універсалізацію, вплив на музичні процеси темотворення, формо-, жанро-, стилетворення.

Отже, актуальність обраної в цій дисертації теми зумовлена наступними причинами: відсутністю в сучасному українському музикознавстві спеціальних досліджень, присвячених обробкам народних пісень Л. ван Бетховена; назрілою необхідністю включення до українського наукового обігу тих сучасних праць за пропонованою проблематикою, які протягом останніх десятиліть опубліковані у країнах різних континентів – Європи, США, Канади; необхідністю відтворення історичного контексту, життєвих обставин, що сприяли виникненню численних бетховенських обробок; вагомістю з'ясування історичної та художньої ролі жанру обробки як окремої сфери творчості віденського класика; необхідністю подальшої розробки історичних, теоретичних і методологічних засад вивчення жанру обробки народної пісні, зокрема, її класичного різновиду «бетховенського» типу.

Методологічну базу дослідження склали розробки в наступних галузях: *теорія музичної інтонації, форми, жанру, стилю; музична драматургія, інструментознавство; західноєвропейське етномузикознавство; питання фольклористики, теорії та методології вивчення обробки як жанру та методу; життя та творчості Л. ван Бетховена; камерно-вокальні та камерно-інструментальні твори віденського класика; камерно-вокальної творчості, зокрема, жанру обробки народних пісень.*

Основна опора дисертантки здійснена на роботи Б. Асаф'єва, М. Алексєєва, В. Беркова, Г. Благодатова, Дж. Гроува, В. Каменського, Л. Кірілліної, А. Клімовицького, Б. Кремльова, Я. Сорокера, Т. Фріммеля, Н. Angell, Е. Bauer, В. Cooper, D. Padua, Н. S. Lee, L. Lockwood, A. Marx, G. Massenkeil, K. Schönewolfa та ін.

Дисертацію виконано на кафедрі теорії музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Її зміст відповідає комплексній темі «Теоретичне музикознавство та сучасна мистецька практика: аспекти взаємодії» перспективного тематичного плану підготовки науково-дослідних і методичних праць ХНУМ імені І. П. Котляревського на 2017–2022 роки (протокол № 1 від 30.08.2017 р.). Тему дисертації затверджено (протокол № 4 від 24.11.2016 р.) на засіданні Вченої ради ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Наукові завдання, розв'язання яких отримано в дисертації. Мета дослідження – визначити історичне та художнє значення жанру обробки народної пісні в творчості Л. ван Бетховена в контексті композиторського стилю і традицій віденської класичної школи.

Завдання дослідження, що зумовлені його метою, є наступними:

- систематизувати історичні відомості та наукові джерела – українські, зарубіжні – про жанр музичної обробки, у тому числі, у спадку Л. ван Бетховена;

- на основі вивчення цих джерел продовжити подальші наукові розвідки генези явища музичної обробки, історичних, теоретичних, методологічних засад її вивчення, формування обробки як жанру та методу на різних етапах розвитку у деяких країнах континентальної та острівної Європи;

- відтворити історичні передумови та життєві обставини, що акумулювали інтерес Л. ван Бетховена до жанру обробки;

- охарактеризувати пісенні витoki бетховенського тематизму як передумову звернення композитора до жанру пісні та її обробки;

- аргументувати об'єктивність використання поняття «обробка» щодо бетховенських зразків класичного різновиду цього жанру;

- визначити стильові засади обробок Л. ван Бетховена в умовах міжстильової та міжпластової взаємодії, систематизувати основні прийоми та принципи бетховенського опрацювання фольклорних джерел як вияви композиторського творчого методу;

- надати комплексний системний аналіз змісту, структури, принципів укладання / циклізації у збірках, музично-виразових засобів ладомелодики, ладогармонії, метроритму, тембро-фактурного розвитку, тембрового складу, функцій інструментальних «голосів» тріо-супроводу в обробках;

- надати типологізацію бетховенських зразків жанру обробки.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першим для українського музикознавства досвідом спеціального системного вивчення жанру обробки народної пісні у творчості Л. ван Бетховена. У ній також **вперше** у вітчизняному бетховенстві:

- системного розгляду набувають питання про історичну та художню роль жанру обробки народної пісні в творчості Л. ван Бетховена, а також у контексті традицій віденської класичної школи;

- введено до вітчизняного наукового обігу історичні відомості про традиції збирання, колекціонування, обробки, видання народних пісень на Британських островах у XVI–XIX століттях із метою висвітлення ролі в цьому процесі європейських континентальних композиторів, у тому числі, Л. ван Бетховена;

- здійснено аналіз цих історичних нотних видань, включаючи структуру, основний зміст – музичні зразки пісенних обробок, їхній тембровий склад, характер інструментального супроводу, передмову та післямову видавця, друкарське оформлення задля подальшого порівняння зі змістом бетховенських збірок;

- систематизовано українські та зарубіжні джерела про творчий доробок Л. ван Бетховена у жанрі обробки народної пісні;

- виявлено історичні передумови та життєві обставини, що визначили інтерес Л. ван Бетховена до жанру обробки;

- надано бібліографічний опис бетховенських збірок, інформацію про їхню друкарську долю, систематизовано принципи їх каталогізації, особливості упорядкування нотних серій обробок, наявність ознак циклізації;

– визначено типи та критерії класифікації жанру обробки у спадку Л. ван Бетховена; надано цілісний аналіз змісту та структури жанрових зразків; систематизовано основні прийоми та принципи бетховенського опрацювання фольклорних джерел як вияви композиторського творчого методу і стилю.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, науково обґрунтовані та достовірні. Для розкриття змісту пропонованої в роботі теми використовується сукупність фундаментальних, загальнонаукових та спеціальних музикознавчих підходів до її вивчення. Серед них наступні методи:

– *історіографічний* – необхідний для оцінки сучасного рівня вивченості обраної теми, систематизації існуючих досліджень, залучення як історичних – документальних, епістолярних, так і сучасних, у тому числі, нових для українського музикознавства літературних джерел;

– *історичний* – використаний для розгляду та систематизації історичних відомостей про формування явища музичної обробки, практику збирання, публікації колекції пісень та пісенних обробок, відтворення історичного контексту розвитку музичної культури, передумов і життєвих обставин, що спонукали Л. ван Бетховена до написання обробок народних пісень;

– *біографічний* – для визначення ролі жанру пісні та її обробки у спадку Л. ван Бетховена, виявлення їх місця у загальноприйнятій періодизації творчості композитора;

– *системний* – для виявлення, постановки та обґрунтування основної проблематики, завдань, наукової новизни, практичних результатів дослідження, прийомів, принципів, різновидів бетховенської обробки фольклорного матеріалу;

– *жанрово-стильовий* – спрямований на визначення комплексу жанрово-стильових ознак бетховенських обробок, вияв індивідуального композиторського методу;

– *цілісного аналізу* – при розгляді композиційно-семантичних, структурно-функціональних, інтонаційних властивостей бетховенських обробок.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання теоретичних положень і висновків про жанр обробки в музиці з метою виявлення тенденцій розвитку музичної творчості та художнього мислення. Матеріали дослідження можуть бути корисними у педагогічній практиці, зокрема, у навчальних курсах «Історія світової музичної культури», «Культурологічні аспекти музичного мистецтва», «Аналіз музичних творів», «Музична інтерпретація», «Історія гармонічних стилів», «Етномузикологія», «Інструментування», у класах композиції при написанні обробок народних пісень, а також у безпосередній виконавській практиці при розв'язанні проблем художньої інтерпретації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дослідження викладено у 8 доповідях автора: з них 4 на міжнародних та 4 на вузівських наукових конференціях, зокрема:

1. VII Міжнародна наукова конференція «Ювілейні та пам'ятні дати 2017 року» (Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 5–

5 грудня, Київ, 2017 р.). Тема доповіді: «Національні спектри творчості Людвіга ван Бетховена (на прикладі обробок народних пісень)» – участь очна.

2. Міжнародна науково-творча конференція студентів і аспірантів «Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 22–23 березня, 2018 р.). Тема доповіді: «Взаємодія “свого – чужого” в обробках народних пісень Л. ван Бетховена» – участь очна.

3. Міжнародна науково-творча конференція «Трансформація музичної освіти і культури: традиція та сучасність» (Одеса, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 19–20 квітня, 2018 р.). Тема доповіді: «Обробки народних пісень Л. ван Бетховена: аспекти стильового синтезу» – участь очна.

4. Міжнародна науково-практична конференція «На зламі епох: митець як рушій культурних пластів» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 4–5 жовтня, 2019 р.). Тема доповіді: «Науковий огляд англomовної монографії британського музикознавця Баррі Купера «Бетховенські обробки фольклорних пісень: хронологія, джерела, стиль» – участь очна.

5. Відкрита звітна наукова конференція «Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 16 лютого, 2017 р.). Тема доповіді: «Жанр обробки народної пісні: методологія аналізу (на прикладі творчості Л. ван Бетховена)» – участь очна.

6. «День науки: гіпертекст сучасного музикознавства» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 17 травня, 2018 р.). Тема доповіді: «Українська пісня “Іхав козак за Дунай” у творчості композиторів-класиків» – участь очна.

7. «День науки: гіпертекст сучасного музикознавства» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 19 травня, 2019 р.). Тема доповіді: «Ювілейний рік Бетховена: проєкти, прем'єри, концерти» – участь очна.

8. Відкрита звітна науково-практична конференція «Музика і театр у сучасному науковому дискурсі» (Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 22 лютого, 2019 р.). Тема доповіді: «Двадцять ірландських пісень із тріо-супроводом (WoO 153) в обробці Л. ван Бетховена: на перетині національного та авторського стилів» – участь очна.

Окремі матеріали дослідження апробовані в магістерській роботі автора, а також опубліковані в збірці «Магістерські читання – 2016».

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувачки. За темою дослідження опубліковано 5 статей, з них: 4 – у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 1 стаття (англійською мовою) – у фаховому періодичному зарубіжному виданні «*The European Journal of Arts*» (Відень, Австрія).

Список публікацій здобувачки за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

1. Давітадзе А. Г. «Своє – чуже» в обробках народних пісень Л. ван Бетховена: методи, прийоми та принципи. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*: зб. наук. статей / Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Харків, 2018. Вип. 2. С. 114–118.

2. Давітадзе А. Г. Українська пісня «Їхав козак за Дунай» в обробці для фортепіанного тріо з голосом Л. ван Бетховена: жанрово-стильові метаморфози. *Аспекти історичного музикознавства*: зб. наук. статей / Харків. нац. ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2018. Вип. XIII. С. 60–74.

3. Давітадзе А. Г. Двадцять ірландських пісень з тріо-супроводом (WoO 153) в обробці Л. ван Бетховена: на перетині національного та авторського стилів. *Культура і сучасність* / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. Вип. 1. С. 240–246.

4. Давітадзе А. Г. Принципи переінтонування різнонаціонального фольклору в творчості Л. ван Бетховена (на прикладі збірки обробок «Пісні різних народів»). *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків, 2019. Вип. 53. С. 75–91.

5. Davitadze A. G. Timbre dramaturgy of the trio accompaniment in folksongs settings by L. Beethoven (on the example of WoO 158 and WoO 153 collections). *European Journal of Arts*. Vienna, 2019. № 3. P. 8–15.

Характеристика особистості здобувачки. Давітадзе А. Г. закінчила Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського у 2016 році та здобула кваліфікацію «магістр музичного мистецтва: музичний критик, лектор, науковець-дослідник, викладач ВНЗ». Навчалась в аспірантурі ХНУМ імені І. П. Котляревського з 01.11.2016 по 31.10.2020 року на кафедрі теорії музики.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових занощень та порушень академічної доброчесності. Робота не містить елементів плагіату чи самоплагіату.

Під час виконання дисертації аспірантка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації А. Г. «Жанр обробки народної пісні в творчості Л. ван Бетховена» у межах фахового семінару, який було проведено на базі кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Давітадзе А. Г. на тему «Жанр обробки народної пісні в творчості Л. ван Бетховена».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Давітадзе А. Г. відповідає спеціальності 025 «Музичне мистецтво» та вимогам

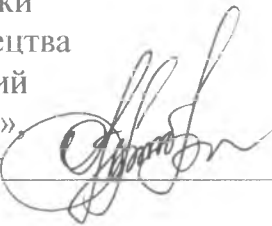
п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 № 167 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

3. Рекомендувати дисертацію Давітадзе А. Г. на тему «Жанр обробки народної пісні в творчості Л. ван Бетховена» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Рецензент:

Доктор мистецтвознавства,
професор, професор кафедри методики музичного виховання та диригування
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
заслужений працівник культури України,
член Національної спілки композиторів України Г. В. Карась

Рецензент:

доцент кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
кандидат мистецтвознавства, доцент О. Р. Фабрика-Процька

Підпис Г. В. Карась О. Р. Фабрика-Процька ЗАВІРЯЮ
М. Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
код 02125266
26. 03. 20 21 р.